

“Figueres, on no volia quedar-me, em va canviar la vida per bé”

Isabel-Clara Simó (Alcoi, 1943) publica a Edicions 62 el llibre *Els racons de la memòria*. L'autora adverteix a la introducció que no és un llibre de memòries –contra allò que diu el títol, caldria afegir-hi–, perquè de moments íntims en té ben pocs. Tampoc no és una autobiografia. La seva vida, hi confessa, seria una tabarra insuportable per a qualsevol lector i, per tant, ha dedicat el text a retre un homenatge a les persones que ha conegut.

—El llibre s'obre amb Figueres, no amb Alcoi. Tampoc amb València, on vàreu estudiar la carrera de filosofia i lletres. Com si, fet i fet, la vostra vida engegés a l'Empordà, quan vàreu començar a treballar. Com si la vida anterior fos prehistòria.

—Era una manera de defugir els esquemes clàssics de l'autobiografia. He capgirat els espais de la meua vida perquè no em feia gens de gràcia incidir en la meua infància. A mi no m'agrada llegir les infàncies dels altres. Excepte quan són molt ben escrites, que aleshores m'és igual.

—La tria de Figueres no deu obeir només a aquesta estratègia literària, oi? La capital de l'Alt Empordà, aquells 60, era punt i a part. Una persona vinguda de fora que tingüés un punt de curiositat podia trobar-hi el seu ambient ben aviat, a diferència de Barcelona, on un jove té més dificultats per trobar gent interessant i més gran que ell. I millor Figueres, a quatre passes de la frontera, que no pas Girona, la ciutat del governador civil i del bisbat.

—En aquell moment, sens dubte. Però ara, Girona, amb la Universitat i el Nadal, l'alcalde de la democràcia, ha canviat molt. En aquell moment Girona era la ciutat grisa i negra, com van dir uns periodistes en un llibre. I molt capellanesca. Mentre que Figueres era una terra de llibertat.

EFE

La jove professora d'Alcoi Isabel-Clara Simó va triar la plaça de Figueres quan no pogué optar a la de Gandia. La seva idea era obtenir, a la primera ocasió, una plaça a Alcoi, o a prop. Desconeixia que Figueres, terra de llibertat, i un figuerenc, Xavier Dalfó, li canviarien al vida, per bé. Ho recorda aquí l'autora d'“Els racons de la memòria”

—A més, Figueres, les relacions personals que hi havia establertes, us van permetre de conèixer Salvador Dalí –la persona, no el personatge públic–, sense les prevencions típiques de l'esquerra de l'època. I admirar el també empordanès Josep Pla, que per a alguns també era un traïdor.

—Dalí tenia fama de franquista i en part la fama era justificada. Tenia bona relació amb el règim, però era molt més intel·ligent que això. Dalí, com

a pintor, no l'admiro especialment. Sempre l'he trobat una mica *pompier*. En canvi, Pla l'admirava i l'admiro sense reserves. Val a dir que Dalí era molt amic del meu home, del Xavier Dalfó. I, per tant, em va rebre amb una cordialitat que me'l va fer molt proper. Tothom sap que hi havia dos Dalís, el de davant de la càmera i el de darrere, i jo vaig trobar el de darrere, un home culte, molt més que no em pensava, intel·ligent, i molt *charmant*, molt encantador, en contrast amb l'antipatia de

Gala, que estava amb ell. Que estava nerviosa perquè parlàvem en català. Ella odiava explícitament la llengua catalana i els catalans.

—**Quan vàreu triar Figueres per ocupar una plaça de professora d'institut, en coneixíeu gaires coses, de la ciutat?**

—Ni una paraula. Només em van dir que hi feia molt de vent i que s'hi menjava molt bé, cosa que en aquell moment, a 24 anys, m'era indiferent. Vaig quedar tercera a les oposicions d'agregada d'institut i hi havia la plaça de Gandia però me la va pispar el número 1, que era andalús. Vaig intentar convèncer-lo que triés la plaça d'Andalusia, o la de Madrid, parlant amb ell tot un vespre, a Madrid, però no hi va haver manera. Llavors vaig mirar quina plaça quedava lliure en una ciutat catalanoparlant i només quedava Figueres. Em va fer molta ràbia, perquè aquell andalús em trencava el meu pla.

—**I ara li deueu estar agraïda, no?**

—Home, és clar. Em va canviar la vida per bé. A Figueres, m'hi vaig enamorar, casar, hi vaig tenir fills... Quan Josep Pla diu que el nostre país és un país d'energúmens, jo diria que l'excepció és l'Empordà, perquè ho relativitzen tot.

—**M'ha sorprès que, a Figueres, visquéssiu en un hotel, i a pensió completa, no en una pensió, o que no anéssiu a dispesa a una casa particular.**

—Jo cobrava 10.000 pessetes i la pensió completa me'n costava 3.000. Per tant, estalviava molt. Fins i tot enviava diners a casa. I a l'hotel era tractada magníficament. Es trobava en un lloc privilegiat, a la pujada del Castell. M'ho van recomanar a l'institut mateix.

—**Parleu poc, trobo, de l'aventura de la revista *Canigó*, que tants maldecaps us va causar, dieu. Parleu bàsicament de la gent que vàreu conèixer gràcies a la publicació, polítics com Jordi Pujol o escriptors com Pere Calders, entre molts més.**

—Crec que allò que hi dic és suficient. Perquè es un llibre sobre mi, no sobre l'institut, la universitat o *Canigó*. És a dir, no sobre les meves feines. I és un llibre sobre les persones que he conegut, no sobre allò que m'ha mantingut moltes nits en blanc, com ara

la feina. Per exemple, no hi apareixen gens les meves inclinacions per la lògica matemàtica. Un enfocament o altre havia de tenir i, per tant, triés l'una cosa o l'altra.

—***Canigó* va ser més font de satisfaccions, d'alegries que no de maldecaps i d'amargor?**

—Més de satisfaccions. Va ser apassionant. Sense ometre els molts disgustos que em va donar. Hi vaig aprendre a respectar i estimar el periodisme. I també hi vaig aprendre a redactar amb una mica de professionalitat.

—**Quan parleu de la vostra arribada a la ciutat de València, apareix,**

per damunt de tots, la figura de Joan Fuster, la persona més important de la vostra vida, dieu. Vàreu arribar a la universitat com una provinciana, ignorant que teníeu un país i una llengua, i en vàreu sortir essent una ciutadana, gràcies a Fuster. Va ser una sort, dieu, que, a més, el coneguéssiu de seguida d'incorporar-vos a la facultat.

—Sí, el vaig conèixer molt aviat, però abans vaig conèixer els seus deixebles, que eren molt poquets: Lluís Aracil, Lluís Alpera i Alfons Cucó. L'any 1962, Manuel Sanchis Guarner ens va publicar l'antologia *Poetes universi-*

“A la colla de Fuster els va sorprendre que una universitària parlés valencià; no era costum perquè feia de poble”

taris valencians, a l'editorial L'Estel, amb Lluís Alpera, Lluís Aracil, que es va fer molt amic meu, i Antoni Seva, entre més, no tan coneguts. Jo havia començat la carrera el 60. Fèiem una tertúlia a l'aula Ausiàs March. És la primera generació que forma en Fuster. La primera. I Sanchis Guarnier va agafar aquell grapat de valencianistes i ens va convertir en una generació de poetes. Jo vaig participar-hi amb tres poemes breus.

—Fuster anava gaire sovint a la universitat?

—S'hi passejava sovint. També l'anàvem a veure a Sueca. A Fuster i Sanchis Guarnier els va sorprendre que una noia valenciana parlés valencià. No ho solien fer, llavors, les noies universitàries, perquè feia de poble. Una companya de residència em va preguntar si no em feia vergonya parlar en valencià en públic. I Lluís Aracil em va posar sota la seva protecció. Aracil i Adrià Espí, d'Alcoi, em van ajudar a traduir els meus poemes al català. Jo els havia escrits en castellà.

—De Lluís Aracil dieu que segurament és la persona més intel·ligent que heu tractat mai.

—I també dic que en un altre país seria idolatrat. Aquí l'hem ferit i per tant l'hem perdut. No ha tingut sort. Va fer nosa, i, sobretot, enveja, als insensibles i als qui es giren d'esquena davant la intel·ligència. Amb ell vaig aprendre-ho tot, que tenia un país, una llengua, una història. Era una analfabeta. Recordo els primers llibres en català que em va fer llegir, ell i la colla de Fuster, *La pell de brau*, *L'auca del senyor Esteve* i *Mort de dama*. Quan he dit que he tingut la sort de conèixer gent intel·ligent penso en Aracil, per exemple. Aracil va ser el meu mentor. Va ser una persona importantíssima per a mi. Em va anomenar la musa del grup. Jo n'era l'única dona.

—Què va ser la primera cosa que vàreu escriure en català?

—Uns cartes. Em van demanar que els escrigués alguna carta en català.

Tenia, quan les vaig escriure, vint anys. Només en feia dos que havia començat a llegir un text en la meua llengua.

—Per que deixeu Figueres i us n'aneu a viure a Barcelona?

—Per fer gran *Canigó*. La redacció se'ns havia quedat petita. A Figueres, en ple franquisme, podíem comptar amb molt poca gent. I aquí, de seguida vam trobar cinquanta persones disposades a col·laborar-hi. Em va canviar molt la vida.

—Parleu de les persones més interessants que heu conegut, que fan un bon feix, i dels bons moments viscuts, de les experiències que us han resultat positives, gratificadores. Per tant, sobten les dures i aspres paraules que dirigiu contra l'ambient que vàreu trobar a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Pompeu Fabra, on vàreu treballar, com a professora associada, durant uns anys, fins que, cansada del boicot que havíeu d'aguantar, de les reaccions intempestives i intolerables, vàreu anar-vos-en, fastiguejada. Critiqueu la mediocritat, la

“Si no agradem als castellans és perquè no som barrocs. Ells es formen en el barroc i nosaltres no en tenim”

vulgaritat intel·lectual, i el baixíssim nivell que hi havia entre l'equip docent que hi tallava el bacallà. Tan dolorosa va ser la vostra experiència universitària?

—Molt. Va ser un problema de mala gent. Vaig caure en una universitat nova, i els dos responsables més alts van barallar-se a mort, mentre els onze que vam quedar al mig, com que no vam prendre partit, vam ser marginats i finalment expulsats, o abocats a una situació que era insostenible. Vaig estar amb uns companys que no em mereixen cap respecte humà ni intel·lectual. Tinc un dietari escrit d'aquells anys

i quan el lleigeixo no em crec què em van fer aquells mediocres, i jo mateixa quedo atònita del baixíssim nivell que hi havia. Vaig tenir mala sort, ja ho sé, perquè a la universitat hi ha de tot i sol haver-hi el bo i millor de la classe intel·lectual. M'han quedat, això sí, uns quants bons amics, tan víctimes com jo mateixa d'aquella situació.

—En contrapartida, teniu un bon record de la vostra feina de professora d'institut, precisament ara que corre la brama que la feina docent amb adolescents i joves és, asseguren, un drama.

—Jo en parlo divinament. Diu tot-hom que és una excepció, el meu cas. Vaig estar a l'institut d'ensenyament secundari Sant Josep de Calassanç de Barcelona, a nocturn, durant bastants anys. Jo feia *Canigó* i no podia fer diürn. Va ser un privilegi, tot i que l'horari era esgotador, perquè ja entraves cansada a la feina. Em va ajudar el fet de ser de filosofia, que es donava només els darrers cursos, i a pocs, i així m'estalviava la quitxalla. En tinc un record magnífic. Em vaig trobar, entre el professorat, gent d'una enorme formació, d'una immensa humanitat i d'un estil extraordinari. També recordo molts alumnes amb afecte. Ara m'han dit que ha canviat moltíssim, després de l'ESO. Que el fenomen és irreplicable.

—Quan i com se us desvetlla la vocació literària?

—Si us ho explico, m'heu de creure, perquè sembla un cas lingüístic-patriòtic. Jo havia escrit, com, comentava, sempre en castellà. I, per moltes faltes que fes, vaig animar-me a fer un conte en català. Em va fer l'efecte de treure'm una cotilla. Em va fer l'efecte d'escriure en la llengua amb la qual penso. Va ser sensacional. I em vaig decidir a ser escriptora. I això que tenim un català tan auster, tan poc treballat... De fet, jo crec que si no agradem als castellans, a banda de tantes raons, és perquè no som barrocs. Ells es for-

“El meu pare, enfadat, deia: ‘Li ha inflat el cap un contrabandista de Figueres’”

men en el barroc i nosaltres no en tenim. Per això resultem eixuts. El segon pas en la meua vocació literària va ser guanyar el premi Víctor Català.

—Parlem de l’any...

—...1978. Pel recull *És quan miro que hi veig clar*. Home, tot i la meua timidesa, si un jurat que no em coneix ho creuen bé... Això em va animar. I allò ja va ser definitiu. I quan vam plegar de *Canigó* em va fer molta pena, però també molta esperança, perquè em vaig dir: “Ara et podràs dedicar a escriure.”

—Per què heu decidit de publicar aquest llibre dedicat a parlar bàsicament d’un aspecte de la vostra vida, el de les persones que heu conegut, i dels escenaris que us han marcat, i no pas unes memòries més extenses?

—Com he comentat, no m’agraden les memòries convencionals, excepte quan les escriu una persona que ha viscut una vida apassionant. O bé perquè ha estat testimoni directe d’esdeveniments històrics d’especial rellevància, o bé perquè ha estat un gran creador, com pot ser el cas d’un director de cinema excepcional. Però per curiositat, per tiferania, aleshores. Com a contrast, m’agraden molt els llibres de viatges i les biografies, per parlar d’obres que no siguin de ficció. Però allò de les confessions de la gent no m’agrada. Tenim l’obligació, penso, de no abusar dels altres.

—Finalment, doncs, l’objectiu era deixar constància de la sort que heu tingut per haver conegut la gent que heu conegut?

—Exacte. No de totes, però sí de les que m’han deixat més petjada. I el llibre es un encàrrec. Me’l va encarregar Fèlix Riera, del Grup 62, i ho vaig trobar una bona idea. D’encàrrecs, se’n fan molts i rarament coincideixen amb els teus interessos literaris del moment. Però algunes vegades, sí.

—La llibreria Canet de Figueres, dieu, va ser un escenari importantíssim que us marcà la vida i que

us féu decidir a quedar-vos, definitivament, a Catalunya. Hi anàveu sovint, a comprar llibres i xerrar amb el senyor Canet. Mentre vivíeu a Figueres no vàreu pensar a tornar, a la primera ocasió, al País Valencià? Quan hi hagués una plaça d’institut lliure a prop d’Alcoi?

—No vaig tenir temps. Perquè em vaig enamorar al cap de tres mesos de viure a Figueres. Precisament vaig conèixer Xavier Dalfó a la llibreria. Me’l va presentar el llibreter Canet. La meua idea inicial, sí, era tenir una plaça a Alcoi o a prop. Però a final de curs em casava amb en Dalfó. Els meus pares es van empenyar molt. No m’ho van perdonar.

—Per què?

—Perquè això implicava que ja no tornaria a casa, que em quedaria per sempre més a Figueres. Cal explicar que el meu pare tenia una acadèmia. Era gran i comptava que jo continuaria. El pare, enfadat, deia: “Li ha inflat el cap un contrabandista de Figueres.” Com que Figueres és tan a prop de la frontera, els veia tots contrabandistes. Va anar així.

Lluís Bonada

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Graal

Sines permanents generadores de vida desbordant. Coves, llacs, olles, gots nutricis, ventres materns, ùters divins d’incessant renovellament. Un somni tan vell com la humanitat, que els pobles mediterranis espiritualitzaren i les famèliques tribus cèltiques concreta- ren en l’anhel de calderes i copes màgiques i alimentàries, que oferirien delitosos menjars als seus posseïdors. Sobre aquest vell mite se sobreposà el del calze del Sant Sopar amb què diuen que Jesús de Natzaret va consagrar el vi del menjar ritual de la Pasqua jueva i

on, a més a més, Josep d’Arimatea va recollir la sang de Crist.

En convergir, creà el fons llegendari de la matèria de Bretanya i cobrà un poder de fascinació que no s’ha apagat i ha arribat al món modern; un dels símbols més cobejats i amb més força de la història. La recerca del Graal, esculpit per àngels de la maragda del front de Lucifer, i guardat en una fabulosa muntanya, va ocupar, a partir del segle XII, mig Europa: des dels cavallers de la Taula Redona als nazis —que van cercarlo el 1940 a Montserrat— i, fins i tot, el hollywoodià Indiana Jones.

Dijous Sant —enguany, el 9 d’abril— a la Seu de València, es venera el Sant Calze, que, suposadament, és el mateix Graal. Una copa de pedra àgata i de color rosa suau i vermell cirera, tallada cap al segle I aC en un taller oriental, des del 1399, va formar part de la col·lecció de relíquies de la nostra casa reial. Record de la sobirania (es guardava en “una caixa coberta de drap vermell

Sant Calze de la Seu de València.

ondada de veta blanca ab senyals d’Aragó i Sicília”), arribà el 1437 a la catedral valentina, amb la resta dels talismans de la corona del nostre estat independent, com a penyora dels impostos préstecs que feia el capítol al rei Magnànim per sufragar la conquesta de Nàpols. La seua autenticitat és difícil d’afirmar, segons el canonge Sanchis Sivera: “Els documents que l’acrediten no s’ajusten per complet a les exigències de la crítica històrica.”

Periodista